

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی نقش ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی خانواده بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول شهر کرمانشاه

حمزه بهرامی^۱، سارا خندان^۲، عبدالله محمدی^۳

۱- کارشناسی علوم تربیتی

۲- کارشناسی روانشناسی عمومی

۳- کارشناس علوم تربیتی

Hamzهبhrami@gmail.com

چکیده

انگیزش تحصیلی بخش مهمی از فرایند تحصیل و یادگیری دانش آموزان است که در مسئله تعلیم و تربیت تاثیرگذار است. در این تحقیق هدف بررسی نقش عوامل اجتماعی و اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان است. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است و روش جمع آوری داده ها به صورت کتابخانه ای و میدانی (با تکیه بر پرسشنامه) می باشد. پرسشنامه های تحقیق شامل پرسشنامه عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی و انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) می باشد. حجم نمونه ۴۱۲ تن از دانش آموزان پایه ششم متوسطه شهر کرمانشاه است که به تفکیک نواحی شهری انتخاب شدند. با توجه به نرمال بودن توزیع داده ها، بررسی اهداف به کمک آزمون تحلیل چند عاملی و آزمون تعقیبی تیوکی کرامر در SPSS انجام شد. نتایج حاکی از آن است سطح معنی داری گروه های موجود در عوامل اجتماعی و عوامل اقتصادی کمتر از ۰,۰۵ است فلذا به احتمال ۹۵٪ می توان گفت، عوامل اجتماعی و اقتصادی تاثیرمعداری بر نگرش تحصیلی دانش آموزان پایه ششم شهر کرمانشاه داشته اند و هچه شاخص های اجتماعی و اقتصادی بهتر باشد، میزان انگیزش در میان آنها نیز بالاتر است.

کلمات کلیدی: انگیزش تحصیلی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، خانواده، تحلیل عاملی یک طرفه.

۱- مقدمه

امروزه نظام تعلیم و تربیت هر جامعه زیر بنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه می باشد. آموزش و پرورش یک واقعیت تاریخی و اجتماعی است که در همه ارکان زندگی انسان وجود داشته و دارد (جباری فر و همکاران، ۱۳۹۴: ۳). آرمان هر جامعه و نظام آموزشی، پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانش آموزان می باشد. که این مسئله به شدت نیازمند انگیزش تحصیلی و میل دانش آموز به مسئله آموزش و تحصیل است. انگیزش تحصیلی تحت تأثیر عوامل متعدد فردی و عوامل خانوادگی، محیط فیزیکی (نوع مدرسه، آموزش)، رسانه و ... می باشد (زارع شاه آبادی و ابراهیم پور، ۱۳۹۱: ۵۷). در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

واقع این امر معلول عواملی به سان یک مثلث است که اضلاع آن فرد، خانه و مدرسه می باشد. شرایط خاص محیط درسی، چگونگی روابط عاطفی و اقتصادی حاکم بر خانواده، مشخصات فردی نقش بسزایی در رفتار تحصیلی، عملکرد، انگیزش تحصیلی دانش آموزان دارند. این مسئله به ویژه در دروه ابتدایی حائز اهمیت است، زیرا خانواده اولین نهاد زندگی اجتماعی است و شکل گیری عادات، اندیشه ها، رفتار و دیدگاه اجتماعی کودک وابسته به خانواده است. به بیان دیگر محیط خانواده اولین محیطی است که الگوهای جسمی، عاطفی و شخصیتی فرد در آن پی ریزی می شود و نقش مهمی در تعالی و پیشرفت فرد دارد، لذا در این پژوهش نقش خانواده و ویژگی های آن بر فرایند انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول را بررسی شد.

بیان مسئله

در هر نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی به عنوان مهمترین شاخص توفیق فعالیت های علمی و آموزشی، مرهون میل و علاقه دانش آموزان به مسئله یادگیری و آموختن است. محسوب می شود، بررسی عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی برخوردار است (وطنی، ۱۴۰۲: ۱۴۵).

عوامل مؤثر در این مهم را می توان به سه دسته تقسیم کرد که شامل عوامل خانوادگی، آموزشگاه و فردی است. از دیدگاه میکوچی (۱۹۹۹) نیز عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی فراوان و متعدد هستند؛ از عوامل فردی چون انگیزش تحصیلی و سازه های مربوط به خود گرفته تا عوامل محیطی چون کارکرد خانواده و عوامل مرتبط با مدرسه را شامل می شود (قبادی، ۱۴۰۱: ۳).

یکی از مهمترین عوامل اثر بخش در انگیزش تحصیلی، ویژگی های خانواده است. خانواده اولین و بادوام ترین عاملی است که در شکل گیری شخصیت، ویژگی های فرد و ... اثر گذرا است. نظریه پردازان سیستمی خانواده را یک سیستم در نظر می گیرند که اعضا از یکدیگر تأثیر می پذیرند به طوری که عملکرد خانواده از طریق الگوهای مراوده های آنها صورت می گیرد. عملکرد خانواده در ابعاد هفت گانه حل مشکل، ارتباط، نقش فردی، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی خانواده تعریف می شود (پزشکی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۴). در واقع خانواده نخستین نهاد زندگی اجتماعی کودک است که در شکل گیری عاداتها و اندیشه های اجتماعی کودک نقش بسیار مهمی دارد. به بیان دیگر خانواده چیزی بیش از مجموعه افرادی است که در یک فضای مادی و روانی به سر می برند. خانواده یک نظام اجتماعی و طبیعی است که ویژگی های خاص خود را دارد و نهاد اولیه هر جامعه ای به شمار می رود که کانون ظهور عواطف انسانی و روابط صمیمانه میان افراد است و می توان گفت عملکرد خانواده تأثیر مستقیم و بسزایی بر عملکرد جامعه دارد (مهدی مقدم و کدخدایی، ۱۴۰۱: ۹۹).

پاولس و الیوت^۱ (۱۹۹۳) بر این باورند اغلب کودکان در ارتباط با خانواده، مهارت های اجتماعی و یادگیری را به دست می آورند. حتی بسیاری از کودکان نیز به دلایل مختلف موفق به کسب مهارت های اجتماعی و یادگیری را به دست نمی آورند و رفتارهای ناشایستی حتی از خود نشان می دهد. پژوهش های مختلفی حاکی از نفوذ و تأثیر روابط خانوادگی در رشد مهارت های اجتماعی و تحصیلی کودکان است. نایلینگ^۲ (۲۰۱۰) در یک مطالعه طولی در مورد تأثیر عوامل مختلف خانوادگی و آموزشی بر روی نتایج تحصیلی گروه های مختلف دانش آموزی با بررسی متغیرهای جمعیت شناختی و درون دادهای آموزشگاهی آنها، به این نتیجه رسید که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با مؤلفه های چندگانه خانوادگی همانند باورها و انتظارات والدین، اعمال انضباطی و مداخلات والدین، محیط عاطفی حاکم بر خانواده و منابع در دسترس خانوادگی ارتباط دارد (محمودی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۲).

^۱ Powles and Eliot

^۲ Nailing

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

به طور کلی محیط خانواده از دو بُعد بر آموزش و پرورش افراد تاثیر می گذارد. بطور کلی انگیزش تحصیلی را میتوان چنین تعریف کرد: انگیزش تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می شود که به یادگیری و پیشرفت در مدرسه مربوط است و انرژی و جهت رفتار را تعیین می کند. انگیزش پیشرفت تحصیلی، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی فراگیران ایفا می کند به همین دلیل پیش بینی و ارتقای آن بسیار حائز اهمیت است (فن^۱ و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۲). در واقع انگیزش پیشرفت تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می شود که منجر به یادگیری و پیشرفت می گردد. به عبارت دیگر، انگیزش پیشرفت تحصیلی، تمایل فراگیر است، به آن که کاری را در قلمرو خاصی به خوبی انجام دهد و عملکردش را به طور خودجوش ارزیابی کند. غالب رفتارهایی که انگیزش تحصیلی را نشان می دهند عبارتند از پافشاری بر انجام تکالیف دشوار، سخت کوش یا کوشش در جهت یادگیری در حد تسلط و انتخاب تکالیفی که به تلاش نیاز دارد. انگیزش، قلب یادگیری است و یادگیری هدف آموزش است. واژه انگیزش حدوداً از سال ۱۹۳۰ مطرح شده و شامل تمام حوزه هایی می باشد که به نحوی با رفتار انسان ارتباط پیدا می کند در حوزه آموزش به صورت آمادگی روانی، یک پیش نیاز یادگیری محسوب شده و به طور آشکار بر یادگیری تاثیر می گذارد (رضازاده، ۱۴۰۱: ۲۰)

از آنجا که یکی از جنبه های کارآمدی خانواده در عملکرد تحصیلی فرزندان پدیدار می شود. موفقیت یا شکست در اعمال تحصیلی می تواند ناشی از کارکردهای سالم یا ناسالم خانواده باشد هرچند که این مفهوم (موفقیت یا شکست تحصیلی) چندعاملی است و عواملی مانند عوامل فردی، درون سازمانی و برون سازمانی در آن دخیل است. در نتیجه بررسی ویژگی های خانواده بر میزان پیشرفت تحصیلی امر حائز اهمیتی است (قبادی، ۱۴۰۱: ۹).

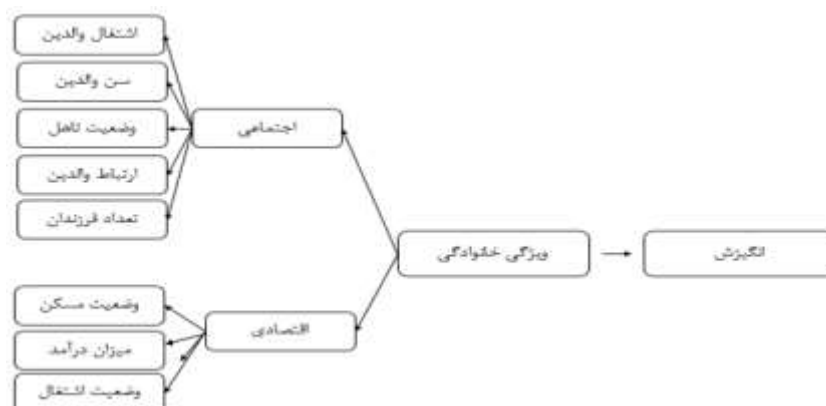
به عبارتی، در عصر حاضر تحصیل بخش مهمی از زندگی هر فرد را تشکیل میدهد و بر این اساس نزدیک یک قرن است که گروه های تخصصی و روانشناسان به صورت گسترده همواره به جوانب مختلف تحصیل توجه داشته و بر شناسایی عوامل پیش-بینی کننده پیشرفت تحصیلی تأکید کرده اند (پزشکی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۵). از این رو در پژوهش حاضر، محقق بر آن است تا نقش ویژگی خانواده را بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول شهرستان را ارزیابی کند. در خصوص موضوع پژوهش تحقیقاتی انجام شده است که در ادامه مهمترین و مرتبط ترین پژوهش های داخلی و خارجی در قالب جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱- پیشینه پژوهش

پژوهشگر	عنوان	نتایج
وطنی (۱۴۰۲)	بررسی تاثیر خانواده بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول	بررسی براساس نمونه آماری ۱۹۶ نفری از دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان رشتخوار براساس دو پرسشنامه جو عاطفی خانواده و انگیزه پیشرفت تحصیلی نشان داد که جو عاطفی خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر است
قبادی (۱۴۰۱)	نقش والدین در مدیریت و ارتقا یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی	این تحقیق مروری نشان داد که نگرش مقتدرانه و حمایتی والدین سبب افزایش انگیزه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود.
پزشکی و همکاران (۱۴۰۱)	بررسی نقش تحصیلات والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	بین سطح سواد والدین و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مستقیم وجود دارد
محمودی و همکاران (۱۴۰۱)	نقش وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده و مهارتهای اجتماعی دبیران بر پیشرفت تحصیلی با میانجی گری درگیری تحصیلی	وضعیت اجتماعی- اقتصادی و مهارت های اجتماعی معلمان بر پیشرفت تحصیلی با میانجی گری درگیری تحصیلی دانش آموزان اثر معنی داری دارد.
کرمی و فدایی	بررسی تاثیر سطح سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی	والدینی که سطح بالاتری از سواد دارند دانش آموزان آنها پیشرفت تحصیلی

بیشتری در درس دارند	تحصیلی دانش آموزان	(۱۳۹۷)
شکل خانواده و سواد تاثیر معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد	بررسی نقش نهاد خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	بابامیر(۱۳۹۵)
رابطه قوی و معنی داری بین مشارکت خانواده و پیشرفت تحصیلی بین ۴۰ دانش آموز مطالعه شده و خانواده های آنان وجود دارد	تاثیر مشارکت خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	نواز ^۱ (۲۰۲۲)
در چند دهه اخیر به دلیل پیشرفت های موجود از سوی دولت، تاثیر وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کاهش یافته است	رابطه بین وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده و پیشرفت تحصیلی در چین	لیو و همکاران (۲۰۲۰)

براساس آنچه بیان شد، محقق به دنبال آن است تا ویژگی های خانوادگی، اعم از عاطفی، اقتصادی، اجتماعی و ... را بر فرایند پیشرفت تحصیلی براساس متغیرمیانجی انگیزش ارزیابی کند، لذا مدل مفهومی تحقیق به صورت شکل(۱) ارائه شده است.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

اهداف تحقیق

با توجه به مطالب بیان شده، اهداف تحقیق عبارتند از :
هدف اصلی:

بررسی اثر ویژگی های خانوادگی بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان .

اهداف فرعی شامل موارد ذیل است:

۱- بررسی تاثیر ویژگی های اجتماعی خانواده بر میزان انگیزش تحصیلی دانش آموزان.

۲- بررسی تاثیر ویژگی های اقتصادی خانواده بر میزان انگیزش تحصیلی دانش آموزان .

روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی- تحلیلی و بر پایه بهره گیری از داده های کتابخانه‌ای و میدانی است. داده های میدانی حاصل استفاده از پرسشنامه می باشد که از نمونه آماری گردآوری شد. پرسشنامه ها شامل پرسشنامه ویژگی های اقتصادی- اجتماعی

^۱ Nawaz

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

خانواده و پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) می باشد. بررسی نتایج پرسشنامه (با توجه به توزیع داده‌ها)، به کمک آزمون‌های آماری من-ویتنی و آزمون والیس در spss.۲۵ انجام شد.

یافته های توصیفی

نمونه آماری

این پژوهش در سطح شهرستان کرمانشاه انجام شد، در نتیجه نمونه آماری از شهر کرمانشاه انتخاب شد. با توجه به اینکه ویژگی‌های خانوادگی برای محقق بسیار ارزشمند است، سعی بر آن شد که نمونه‌ها به گونه‌ای انتخاب شوند که در برگزیده کلیه محلات سطح شهر باشد تا کلیه اقشار را از نظر اجتماعی-اقتصادی پوشش دهد. در نتیجه پس از رایزنی‌ها و کسب مجوزهای لازم، محقق براساس نقشه شهری محلات و مناطق هشت گانه شهری کرمانشاه اقدام به برداشت نمونه کرد، لذا انتخاب نمونه آماری براساس پارامترهای اقتصادی-اجتماعی خانوار در مدارس ابتدایی موجود در محلات مختلف شهر صورت گرفت و تعداد نمونه‌ها نیز تصادفی و بنابر اصل در دسترس بودن دانش آموزان و تمایل به همکاری آنان صورت گرفت. در نهایت حجم نمونه محقق (پس از حذف پرسشنامه های ناقص و مخدوش) برابر با ۴۱۲ نفر دانش آموز پایه ششم ابتدایی بوده است که در جدول (۲) بر اساس مناطق هشت گانه شهری تفکیک شد.

جدول ۲- نمونه آماری براساس مناطق هشت گانه شهرداری کرمانشاه

منطقه ۸	منطقه ۷	منطقه ۶	منطقه ۵	منطقه ۴	منطقه ۳	منطقه ۲	منطقه ۱	منطقه شهرداری
۵۵	۶۷	۴۸	۶۵	۵۱	۴۰	۳۹	۴۷	فراوانی نمونه
۱۳,۳	۱۶,۳	۱۱,۷	۱۵,۸	۱۲,۴	۹,۷	۹,۵	۱۱,۴	درصد

در ادامه (جدول ۳) ویژگی های اجتماعی-اقتصادی خانوار دانش آموزان پایه ششم ابتدایی به تفکیک تعداد دانش آموزان آمده است. داده های جدول حاکی از آن است که نیمی از خانوار دانش آموزان در منازل استیجاری ساکن هستند (با ۴۹,۳ درصد)، هم چنین بیشترین درصد فراوانی متعلق به دانش آموزانی که میزان درآمد خانوار آنها کمتر از ۱۵ میلیون تومان می باشد. در خصوص وضعیت اشتغال ۷۰,۱ درصد از دانش آموزان یکی از والدین آنها شاغل است.

جدول ۳- الف ویژگی های اقتصادی خانوار دانش آموزان پایه ششم تحصیلی شهر کرمانشاه

وضعیت مسکن		منزل شخصی		منزل سازمانی		منزل استیجاری (اجاره ای)	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۵۹	۳۸,۶	۵۰	۱۲,۱	۲۰۳	۴۹,۳		
میزان درآمد خانواده		کمتر از ۱۵ میلیون		بین ۱۵ تا ۳۰ میلیون		بیشتر از ۳۰ میلیون	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۷۳	۴۲,۰	۱۴۸	۳۵,۹	۸۱	۱۹,۷		
وضعیت اشتغال		والدین من بیکار هستند ^۱		والدین من هردو شاغل اند		یکی از والدین من شاغل است	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۷	۴,۱	۱۰۶	۲۵,۷	۲۸۹	۷۰,۱		

^۱(فرد دیگری شاغل است و یا با کمک دیگران زندگی میکنیم و یا بیمه بیکاری دریافت می کنیم)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در ادامه، در جدول ۳-ب ویژگی های اجتماعی خانوار دانش آموزان پایه ششم تحصیلی شهر کرمانشاه آمده است. نتایج نشان داد که اکثر والدین دارای مدرک تحصیلی دیپلم هستند (با درصد فراوانی ۴۶,۴٪)، هم چنین ۷۷,۴٪ از دانش آموزان دارای والدینی هستند که با هم زندگی می کنند. نیمی از والدین در رده سنی ۴۰-۵۰ سال قرار دارند. ۵۱,۷٪ از دانش آموزان بر این باورند که والدین آنها رابطه معمولی با هم دارند. هم چنین ۸۰,۱٪ دانش آموزان در خانوارهایی زندگی می کنند که دارای ۲-۳ فرزند هستند.

جدول ۳-ب ویژگی های اجتماعی خانوار دانش آموزان پایه ششم تحصیلی شهر کرمانشاه

میزان تحصیلات والدین (بالاترین)	بیسواد		متوسطه اول		متوسطه دوم		تا کارشناسی		و کارشناسی ارشد	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
	۰	۰	۱۷	۴,۱	۱۹۱	۴۶,۴	۱۳۳	۳۲,۳	۷۱	۱۷,۲
میانگین سن والدین	کمتر از ۳۰ سال		بین ۳۰-۴۵ سال		بیشتر از ۴۵ سال					
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
	۱۵۴	۳۷,۴	۱۹۱	۴۶,۴	۶۷	۱۶,۳				
وضعیت تاهل والدینم با هم زندگی می کنند	پدر و مادرم از هم جدا شده اند (یا فوت کرده اند) و با یکی از آنها زندگی میکنم		پدر و مادرم از هم جدا شده اند (یا فوت کرده اند) و با کسانی غیر از پدر و مادرم زندگی میکنم							
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
	۳۱۹	۷۷,۴	۸۳	۲۰,۱	۱۰	۲,۴				
ارتباط والدین باهم	رابطه پدر و مادرم با هم خیلی خوب است		رابطه پدر و مادرم باهم معمولی است		رابطه پدر و مادرم با هم بد است					
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
	۱۰۰	۲۴,۳	۲۱۳	۵۱,۷	۹۹	۲۴,۰				
تعداد فرزندان	تک فرزند هستم		۲-۳ فرزند هستیم		بیشتر از ۳ فرزند هستیم					
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
	۵۶	۱۳,۶	۳۳۰	۸۰,۱	۲۶	۶,۳				

یافته های استنباطی

در این بخش اعتبارسنجی پرسشنامه، توزیع داده‌ها و بررسی اهداف تحقیق ارزیابی شد.

اعتبار سنجی پرسشنامه

به منظور بررسی اعتبارسنجی پرسشنامه ها از آلفای کرونباخ استفاده شد. با توجه به اینکه پرسشنامه تحقیق استاندارد است میزان اعتبار پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) برابر با ۰,۹۲ می باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

توزیع داده ها

توزیع داده های پژوهش براساس آزمون کلموگروف- اسمیرنوف انجام شد. نتایج جدول (۴) نشان داد که مقدار سطح معنی داری برابر با ۰,۰۶ است که از ۰,۰۵ بزرگتر می باشد در نتیجه به احتمال ۹۵ درصد داده ها نرمال می باشند و باید از آزمون های پارامتریک برای بررسی اهداف پژوهش استفاده نمود.

جدول ۴- آزمون ks برای بررسی نرمال بودن داده ها

انگیزش تحصیلی	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری
	۰,۲۰۴	۳۲	۰,۰۶*

بررسی اثر ویژگی های اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان

برای این منظور از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه (آنوا) در SPSS استفاده شد. نتایج حاکی از آن است که سطح معنی داری از خصوص شاخص های اقتصادی خانوار دانش آموزان به ترتیب برابر با ۰,۰۴۰، ۰,۰۰۲ و ۰,۰۴۷ می باشد که از ۰,۰۵ استاندارد کوچکتر است، لذا به احتمال ۹۵٪ عوامل اقتصادی اثرات معنی داری بر میزان انگیزش تحصیلی دانش آموزان دارد و تفاوت هایی میان گروه های مختلف آن دیده می شود.

جدول ۵- آزمون آنالیز واریانس یک طرفه ویژگی های اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان

آزمون آنوا						
انگیزش تحصیلی						
شاخص		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معنی داری
وضعیت مسکن	بین گروه ها	۳۶,۹۶	۲,۰۰	۱۸,۴۵	۱۴,۶۱	۰,۰۴۰
میزان درآمد خانواده	بین گروه ها	۴۸,۱۲	۲,۰۰	۲۴,۰۶	۱۰,۳۶	۰,۰۰۲
وضعیت اشتغال	بین گروه ها	۳۹,۲۲	۲,۰۰	۱۹,۶۱	۱۳,۵۲	۰,۰۴۷

اما این که کدام گروه اقتصادی (از نظر نوع مسکن، میزان درآمد و وضعیت اشتغال) تاثیرات چشمگیرتر است از آزمون تعقیبی تیوکی کرامر استفاده شد. نتایج جدول (۶) حاکی از آن است که:

رابطه معناداری بین میزان تحصیلات و انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول شهر کرمانشاه وجود دارد و گروهی که دارای منطل شخصی هستند، فرزندان آنان دارای انگیزش تحصیلی بیشتری بوده اما سایر گروه ها تاثیر کمتری در انگیزش تحصیلی فرزندان دارند. از نظر میزان درآمد نیز هرچه بر میزان درآمد افزوده شود، انگیزش تحصیلی دانش آموزان خانواده نیز بیشتر شده است. به طوری که خانواده هایی که میزان درآمد آنها بیشتر از ۳۰ میلیون تومان در ماه است فرزندان دانش آموزان آنان انگیزش تحصیلی بیشتری دارند. در خصوص وضعیت اشتغال نیز چنین است که فرزندان که والدین شاغل دارند انگیزش تحصیلی بیشتری دارند اما دانش آموزانی که والدین شاغل ندارند و معیشت آنها از منابع دیگری تامین می شود انگیزش تحصیلی کمتری دارند.

جدول ۶- آزمون تعقیبی تیوکی کرامر برای ویژگی های اقتصادی خانوار

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زیر مجموعه آلفا=۰,۰۵			گروه ها	شاخص
۳	۲	۱		وضعیت مسکن
		۳,۴۷۹	استیجاری	
		۳,۵۱۴	سازمانی	
	۳,۸۴۱		شخصی	
		۲,۸۴۷	تا ۱۵ میلیون تومان	میزان درآمد خانواده
	۳,۱۴۷		بین ۱۵-۳۰	
۳,۶۱۴			بیشتر از ۳۰ میلیون تومان	
		۲,۳۶۸	هر دو والد بیکار	وضعیت اشتغال
	۳,۲۱۴		هر دو شاغل	
	۳,۰۵۷		یکی از والدین شاغل	

بررسی اثر ویژگی های اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان

به منظور بررسی ویژگی های اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان که به کمک پرسشنامه ویژگی های فردی و انگیزش تحصیلی انجام شد از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه (آنوا) استفاده شد. نتایج آزمون آنوا نشان داد سطح معنی داری برای چهار شاخص میزان تحصیلات، وضعیت تاهل، ارتباط والدین با هم، تعداد فرزندان کمتر از ۰,۰۵ می باشد و لذا با احتمال ۹۵٪ می توان گفت شاخص های مذکور تاثیر معناداری بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول دارد، اما شاخص میانگین سن والدین با مقدا ۰,۰۶۱ از ۰,۰۵ بزرگتر بوده لذا رابطه معناداری مشاهده نشد.

جدول ۷- آزمون آنالیز واریانس یک طرفه ویژگی های اقتصادی خانوار بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان

آزمون آنوا						
انگیزش تحصیلی						
شاخص		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معنی داری
میزان تحصیلات	بین گروه ها	۹۰,۳۶	۴,۰۰	۲۲,۵۹	۱۴,۶۱	۰,۰۴۰
میانگین سن والدین	بین گروه ها	۳۶,۶	۲,۰۰	۱۸,۳۰	۱۰,۳۶	۰,۰۶۱
وضعیت تاهل	بین گروه ها	۴۷,۷۰	۲,۰۰	۲۳,۹	۱۳,۵۲	۰,۰۴۷
ارتباط والدین با هم	بین گروه ها	۵۶,۲	۲,۰۰	۲۸,۱	۱۲,۶۸	۰,۰۳۶۰
تعداد فرزندان خانوار	بین گروه ها	۴۱,۲	۲,۰۰	۲۰,۶	۱۴,۳۶	۰,۰۴۱

در ادامه به دلیل آنکه شاخص ها داری زیرگروه های متعددی هستند به منظور بررسی اینکه وضعیت انگیزش تحصیلی میان گروه ها تا چه اندازه است از آزمون تعقیبی تیوکی کرامر استفاده شد. نتایج نشان داد هرچه میزان تحصیلات والدین در مقاطع بالاتری باشد (کارشناسی تا دکتری)، انگیزش تحصیلی دانش آموزان افزایش می یابد در گروه های که والدین آنها تحصیلات کمتری دارند انگیزش تحصیلی کمتری نیز مشاهده شد. هم چنین دانش آموزانی که والدین آنها با هم زندگی می کنند نسبت به دانش آموزانی که با یکی از والدین زندگی کرده و یا با هیچ کدام از والدین خود زندگی نمی کنند انگیزش تحصیلی بیشتری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دارند. هرچه ارتباط میان زوجین نیز بهتر باشد انگیزش تحصیلی دانش آموزان بیشتر است به طوری که در گروهی که رابطه والدین با هم خوب است، انگیزش تحصیلی دانش آموزان در سطح بالاتری است و در نهایت در میان گروهی که تعداد فرزندان آنها بین ۲-۳ فرزند می باشد انگیزش تحصیلی بیشتر بوده و در گروه‌های تک فرزندی و بیشتر از ۳ فرزند به میزان معناداری انگیزش تحصیلی کاهش یافته است. اما بین گروه های سنی والدین با انگیزش تحصیلی تفاوت معناداری از نظر میزان انگیزش تحصیلی مشاهده نشد.

جدول ۸- آزمون تعقیبی تیوکی کرامر برای ویژگی های اقتصادی خانوار

شاخص	گروه ها	زیر مجموعه آلفا=۰,۰۵
میزان تحصیلات	بیسواد	۳,۰۱۴
	متوسطه اول	۳,۰۹
	متوسطه دوم	۳,۳۵۸
	کارشناسی	۳,۸۹۲
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۴,۰۱۱
میانگین سن والدین	کمتر از ۳۰	۳,۷۴
	بین ۳۰-۴۵	۳,۹۱
	بیشتر از ۴۵ سال	۳,۸۹
وضعیت تاهل	والدینم باهم زندگی می کنند	۳,۹۶
	با یکی از والدینم زندگی میکنم	۳,۰۴
	با هیچ کدام زندگی نمیکنم	۲,۸۷۱
ارتباط والدین با هم	رابطه خوب	۴,۲۳
	رابطه معمولی	۳,۸۴
	رابطه بد	۲,۳۳
تعداد فرزندان	تک فرزند	۳,۱۷
	۲-۳	۳,۶۵
	بیشتر از ۳ فرزند	۳,۰۶

نتیجه گیری

انگیزش تحصیلی مقدمه اولیه و مهمی در شکل گیری فرایند یادگیری تحصیلی دانش آموزان است، چنانچه دانش آموزان میل و اشتیاق درونی و بیرونی نسبت به محیط درسی، محتوای درسی و ... داشته باشند، یادگیری آنها نیز افزایش می یابد، لذا انگیزش تحصیلی موضوعی حائز اهمیت در فرایند آموزش و یادگیری در نظام تعلیم و تربیت است. در این تحقیق مشخص شد عوامل اجتماعی و اقتصادی خانواده تاثیرات معناداری بر میزان انگیزش تحصیلی دانش آموزان دارند. اصولاً هرچه وضعیت اقتصادی خانوار در شرایط مطلوبتری باشد، دغدغه‌های ذهنی و فیزیکی والدین و دانش آموزان کاهش می‌یابد در این فرایند میزان استرس و فشار روانی آنها کاهش یافته و تمرکز ذهنی دانش آموزان معطوف به محیط درس و محتوای درسی است و با انگیزه بیشتری جریان یادگیری را دنبال می کنند. در واقع کودکان متعلق به خانواده ها با وضعیت اقتصادی پایین تر معمولاً انگیزش و موفقیت تحصیلی کمتری را نشان می دهند. این مسئله در خصوص کلیه شاخصهای اقتصادی صادق است. ماحصل

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تحقیق به نتایج کار سلطانیان و همکاران (۱۴۰۲)، حسینی اصل و امین پور (۱۳۹۷)، نصری و همکاران (۱۳۹۲) انطباق دارد در این پژوهش ها نیز عوامل اقتصادی تاثیر مستقیم و معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. هم چنین بخش دیگری از نتایج حاکی از آن است عوامل اجتماعی مانند تحصیلات والدین، ارتباط آنها با هم، تعداد فرزندان و زندگی والدین با هم نقش موثری بر فرایند انگیزش تحصیلی دارد، نتایج به دست آمد در بخش دوم پژوهش با آثار عباس زاده و همکاران (۱۳۸۷)، سراجی و همکاران (۱۳۹۶)، لئو و همکاران (۲۰۲۰) انطباق دارد زیرا در این پژوهش ها نیز عوامل اجتماعی در ابعاد مختلف بر انگیزش تحصیلی و پیشرفت آن اثرگذار است.

پیشنهادات

پیشنهادات نظری

- توصیه میشود پژوهش های بیشتری در خصوص موضوع انگیزش تحصیلی انجام شود زیرا در اکثر تحقیقات مسئله عوامل اقتصادی و اجتماعی خانوار در ارتباط با پیشرفت تحصیلی بررسی و ارزیابی شده است.
- توصیه می شود در تحقیقات آتی عوامل دیگری چون محیط مدرسه، شیوه و سبک فرزندپروری، محل زندگی و ... نیز بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان ارزیابی شود.
- این یک تحقیق موردی است و امکان تعمیم آن وجود ندارد لذا در سطوح دیگر و موقعیت های جغرافیایی متفاوت باید مجددا بررسی شود.

پیشنهادات کاربردی

- بهتر است که جلسات متعدد و مکرری با والدین دانش آموزان انجام شود تا از این طریق مشکلات اجتماعی خانوار بهتر بررسی شود و با حل این مشکلات به ویژه در بعد نحوه برخورد با فرزندان و تحکیم ارتباط مناسب والد با فرزند و ارتباط والدین با هم رفع شود.
- استفاده از انجمن ها و خیریه ها به منظور شناسایی و کمک های اقتصادی به خانوارها به منظور کاهش دغدغه های مالی و انعکاس آن در انگیزش تحصیلی دانش آموزان.

منابع

- زارع شاه آبادی، اکبر، ابراهیمپور، صدیقه، تأثیر ویژگی های خانوادگی و رسانه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع پیش دانشگاهی شهر یزد، فصلنامه خانواده و پژوهش، سال ۹، شماره ۲، ۱۳۹۱، صص ۵۷-۷۸.
- جباری فر، تقی و همکاران، نگاه به نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، اولین همایش ملی علمی- پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب شناسی، تهران ۱۳۹۴.
- وطنی، حسین، بررسی تاثیر خانواده بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه اول، فصلنامه مطالعات اجتماعی، دوره ۹، شماره ۱، ۱۴۰۲.
- قبادی، محمد حسین، نقش والدین در مدیریت و ارتقا یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی، همایش بین المللی مدیریت و صنعت، دوره ۳، ۱۴۰۱.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پزشکی، علی و همکاران، بررسی نقش سطح تحصیلات ولادین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت علوم انسانی، ۱۴۰۲.

مهدی مقدم، امیرحسین، کدخدایی، تاثیر اختلافات خانوادگی و خانواده در افت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آوز، مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال ۵۷ شماره ۵۷، ۱۴۰۱.

محمودی، علی و همکاران، نقش وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده و مهارت های اجتماعی دبیران بر پیشرفت تحصیلی با میانجی گری درگیری تحصیلی، مجله رهبری آموزش کاربری، سال ۱، شماره ۳، ۱۳۹۹.

بابامیر، رحمت الله، بررسی نقش نهاد خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، کنفرانس بین المللی نخبگان مدیریت، دوره برگزاری اول، ۱۳۹۵.

رضازاده، محسن، بررسی رابطه بین انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه دوم شهرستان تنکابن در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، موسسه آموزش عالی شفق تنکابن، ۱۴۰۱.

سلطانیان، سمیرا و همکاران، تاثیر اقتصاد خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۵، شماره ۵۸، ۱۴۰۲.

حسینی اصل، علی، امین پور، هاجر، بررسی تاثیر عوامل خانوادگی و اقتصادی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان راهنمایی، پژوه های کاربردی در مدیریت و حسابداری، شماره ۹، ۱۳۹۷.

نصری، صادق و همکاران، مدل یابی روابط عوامل خانوادگی موثر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران، فصلنامه علمی- پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، دوره ۱، شماره ۳، ۱۳۸۷.

سراجی، فرهاد و همکاران، نقش عوامل اجتماعی و آموزشی در تضعیف انگیزه تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر کرمانشاه، اندیشه های نوین تربیتی، دوره ۱۳، شماره ۴، ۱۳۹۶.

Fan,H, Xu,Cai, Z, Homework ans students achivement in math and science, A ۳۰ metaanalysis, ۱۹۸۵-۲۰۱۵,Edcc, ۲۰,۲۰۱۷.

Liu,J, The relation between family soloeconomic status and academic achivement in China: A meta analysis,Educational psychology review, Volume ۳۲, ۲۰۲۰, Pp: ۴۹-۷۶.